ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 31.1.2025 г.
COM(2025) 20 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА И ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ

относно прилагането на Регламент № (ЕО) 864/2007 относно приложимото право към извъндоговорни задължения (Регламент „Рим II“)

{SWD(2025) 9 final}

Речник на термините

Термин	*Значение или определение*
Конвенция на ХКМЧП от 1971 г.	Конвенция на Хагската конференция по международно частно право от 4 май 1971 г. относно приложимото право при пътнотранспортни произшествия.
Проучване от 2021 г.	Проучване на Британския институт за международно и сравнително право и Civic Consulting относно Регламент № (ЕО) 864/2007 относно приложимото право към извъндоговорни задължения („Рим II“). С проучването се оценяват практическият опит и проблемите, свързани с тълкуването при прилагане на Регламента „Рим II“ за периода 2010—2020 г. Вж. резюмето в раздел 2 от работния документ на службите на Комисията, придружаващ настоящия доклад (SWD).
Въпросник от 2023 г.	Въпросник, който беше разпространен в държавите — членки на ЕС през 2023 г. с цел събиране на актуална информация относно прилагането на Регламента „Рим II“. Вж. раздел 3 от SWD.
Директивата за стратегически съдебни производства, насочени срещу публично участие	Директива (ЕС) 2024/1069 на Европейския парламент и на Съвета от 11 април 2024 година относно защитата на лицата, ангажирани в публично участие, срещу явно неоснователни искове или съдебни производства, с които се злоупотребява („стратегически съдебни производства, насочени срещу публично участие“), ОВ L, 2024/1069, 16.4.2024 г.
Регламент „Брюксел Ia“	Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (преработен текст), ОВ L 351, 20.12.2012 г., стр. 1—32.
Съдът	Съд на Европейския съюз
ЕС	Европейски съюз
ОРЗД	Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 г. относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни, ОВ L 119, 4.5.2016 г., стр. 1—88.
ДЧ	Държава — членка/държави — членки на Европейския съюз
Регламент „Рим I“	Регламент (ЕО) № 593/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 17 юни 2008 година относно приложимото право към договорни задължения („Рим I“), ОВ L 177, 4.7.2008 г., стр. 6—16.
„Рим II“	Регламент (ЕО) № 864/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 11 юли 2007 година относно приложимото право към извъндоговорни задължения („Рим II“), ОВ L 199, 31.7.2007 г., стр. 40—49.
SLAPP	Стратегическо съдебно производство, насочено срещу публично участие.
Проучване относно прилагането на чуждото право	Проучване от 2011 г. на Швейцарския институт по сравнително право относно прилагането на чуждото право по граждански дела в държавите — членки на ЕС, и бъдещите перспективи за такова прилагане. Вж. резюмето в раздел 2 от SWD.

Проучване относно неприкосновеността на личния живот	Проучване от 2009 г. на MainStrat, Сравнително проучване на ситуацията в 27-те държави от ЕС във връзка с приложимото право към извъндоговорни задължения, произтичащи от нарушения на неприкосновеността на личния живот и правата, свързани с личността. Вж. резюмето в раздел 2 от SWD.
Проучване относно пътнотранспортните произшествия	Проучване от 2009 г. на Demolin, Brulard, Barthelemy — Hoche — Обезщетения за вреди на пострадалите при трансгранични пътнотранспортни произшествия в ЕС: Сравнение на националните практики, анализ на проблемите и оценка на възможностите за подобряване на положението на пострадалите при трансгранични пътнотранспортни произшествия. Вж. резюмето в раздел 2 от SWD.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

На 11 юли 2007 г. Европейският съюз прие Регламент (ЕО) 864/2007 относно приложимото право към извъндоговорни задължения („Рим II“), с цел хармонизиране на стълкновителните норми на държавите членки, касаещи извъндоговорни задължения. Той се прилага от 11 януари 2009 г.

С Регламент „Рим II“ се установява правна рамка за определяне на националното материално право, което се прилага в рамките на ЕС при трансгранични спорове, включващи извъндоговорни задължения, по-специално в случаи на непозволено увреждане. С Регламент „Рим II“ се предвиждат единни стълкновителни норми в ЕС, като по този начин се повишават правната сигурност, предвидимостта и справедливостта по граждански и търговски дела, включващи повече от една държава. Без да се променят материалноправните разпоредби на държавите членки относно извъндоговорните задължения, с Регламента се гарантира, че се прилага едно и също материално право, независимо от мястото на предявяване на иска в ЕС. Тези фактори превръщат Регламент „Рим II“ в основен елемент от законодателството на ЕС в областта на стълкновителните норми, с който се решават ключови въпроси, възникващи във все по-взаимосвързан европейски контекст, и се гарантира, че споровете относно извъндоговорни задължения се разглеждат с висока степен на съгласуваност и последователност в целия ЕС.

В настоящия доклад е представена първата обща оценка на прилагането на Регламента от 2009 г. насам, която се основава, наред с другото, на няколко проучвания, преглед на съдебната практика на Съда на Европейския съюз и националните съдилища, други консултации и академични и други доклади. Удълженият период за оценка осигури възможност на Комисията да натрупа достатъчно опит с прилагането на Регламента. В доклада също така се разглеждат редица нови и възникващи проблеми, като изкуственият интелект, доминиращата онлайн среда и стратегическите съдебни производства, насочени срещу публично участие.

Съгласно клаузата за преразглеждане на Регламента бяха проведени три конкретни проучвания[1] относно пътнотранспортни произшествия (2009 г.), относно правото на личен живот и правата, свързани с личността (2009 г.), и относно прилагането на чуждото право (2011 г.).

[1] За повече подробности относно проучванията вж. раздел 2 от SWD.

В допълнение към тези проучвания Комисията оцени практическия опит с Регламент „Рим II“ чрез въпроси, отправени към държавите членки („ДЧ“) и техните съдилища и органи. При първото подобно събиране на информация през 2012 г. се установи, че Регламентът „Рим II“ като цяло е ефективен, но и че практическият опит с неговото прилагане и съответната съдебна практика все още са били ограничени в онзи момент. Второто събиране на информация е осъществено през 2023 г. („Въпросник от 2023 г.“)[2] и включва конкретни въпроси относно областите, които вече са обхванати от предишните проучвания. Освен това през 2012 г. и 2023 г. са проведени две срещи на Европейската съдебна мрежа по граждански и търговски дела за обсъждане на функционирането на Регламент „Рим II“.

И накрая, като част от дългосрочния мониторинг на прилагането на Регламента и с оглед изготвянето на настоящия доклад, Комисията възложи външно проучване през 2021 г., за да установи по какъв начин се прилага Регламентът „Рим II“ през периода от 2010 г. до 2020 г. („Проучването от 2021 г.“).

Настоящият доклад се основава на тези източници, за да подчертае основните констатации относно прилагането на Регламент „Рим II“. Допълнителна информация, включително по-подробни обяснения, които не са включени в настоящия доклад, съдебната практика и използваните източници са включени в приложения към него работен документ на службите на Комисията (SWD).

2. Общ преглед на приложението на Регламент „Рим II“

2.1 Приложно поле

С Регламента „Рим II“ се установяват правила относно приложимото право към **извъндоговорни задължения, които са възникнали или е вероятно да възникнат по трансгранични граждански и търговски дела**. Тези правила включват важни области, като отговорност в случаи на пътнотранспортни произшествия, нарушения на права върху обекти на интелектуална собственост, нелоялна конкуренция и действия, ограничаващи свободната конкуренция, щети върху околната среда или отговорност за вреди от стоки.

Разпоредбите, определящи материалния обхват на Регламент „Рим II“, не създават големи проблеми в практиката[3]. Въпреки това, макар че в съдебната практика на Съда на Европейския съюз терминът „извъндоговорни задължения“[4] е изяснен, все още има области, в които, поради липсата на съдебна практика, продължават да съществуват несигурности относно това дали определени искове са договорни или извъндоговорни, като например защитният ефект на определени договори за трети страни и задължения, произтичащи от предлагането или обявяването на насърчителна награда. Освен това тълкуването на конкретни изключения от обхвата (по-специално тези по член 1, параграф 2, букви в) и г)[5] все още е дискусионно. Общоприето е обаче разбирането, че тези предизвикателства при определянето на обхвата на Регламент „Рим II“ могат да бъдат разрешени чрез бъдеща съдебна практика.

[2] За повече подробности относно въпросника вж. раздел 3 от SWD.
[3] Вж. раздел 1 от SWD относно останалите несигурности, свързани с характеризирането на определени специфични искове.
[4] За съдебната практика вж. раздел 4 от SWD.
[5] Вж. раздел 4 от SWD, дело *Wunner*, висящо.

От друга страна, изключването от обхвата на „извъндоговорни задължения, произтичащи от нарушения на неприкосновеността на личния живот и правата, свързани с личността, включително клевета“ остава спорен въпрос сред експертите, като се препоръчват законодателни действия[6].

2.2 Правила относно приложимото право към непозволени увреждания

Съгласно Регламент „Рим II“ общото правило е, че приложимото право към извъндоговорно задължение, произтичащо от непозволено увреждане, е **правото на държавата, в която е настъпила вредата** (член 4, параграф 1, т.нар. *lex loci damni*), със специални правила, предвидени в член 4, параграф 2 (правото на държавата по общо обичайно местопребиваване на увреденото лице и на лицето, чиято отговорност се търси) и параграф 3 (явна по-тясна свързаност), които осигуряват гъвкав механизъм за прилагане по дела, при които общото правило може да не доведе до най-подходящия правен резултат. Тази рамка гарантира правна сигурност и предвидимост по отношение на приложимото право в повечето случаи. Прилагането на общото правило до голяма степен е безпроблемно, въпреки че остават някои въпроси относно прилагането на правилото към непреки пострадали, многостранно непозволено увреждане и локализиране на вредите в случаи на чисто финансови/икономически загуби, особено в случаи на непозволено увреждане на финансови пазари[7].

В Регламента „Рим II“ също така са предвидени няколко специални правила, предназначени за ситуации, в които общото правило може да не е достатъчно и подходящо. Те включват разпоредби относно отговорността за вреди от стоки (член 5), нелоялна конкуренция и действия, ограничаващи свободната конкуренция (член 6), увреждане на околната среда (член 7), нарушаване на права върху обекти на интелектуална собственост („ИС“) (член 8) и отговорност за действия при колективен трудов спор (член 9). Въпреки че тези специални правила са насочени към осигуряване на решения за ограниченията на общото правило, определянето на техния обхват също може да причини затруднения. Например продължават да съществуват проблеми, свързани с тълкуването термина „стока“ във връзка с отговорността за вреди от стоки[8] и по отношение на правата върху обекти на интелектуална собственост, обхванати от член 8[9].

В по-общ план са докладвани проблеми, когато критериите за привързване водят до прилагането на няколко различни вида право към един спор, особено що се отнася до авторското право, което усложнява много работата на съдилищата, които следва да прилагат чуждите закони с достатъчна степен на познаване, което води до увеличаване на разходите по сделката, като например за превод и експертиза, и в крайна сметка създава неяснота относно изхода на производството[10]. Това явление, което може да изисква едновременно прилагане на сложна „мозайка“ от приложимо право към един спор, се материализира най-вече в случаи на непозволено увреждане, извършено онлайн,

[6] За повече подробности вж. глава 3.1.

[7] За непозволено увреждане на финансови пазари вж. глава 3.3. За повече подробности вж. раздел 1 от SWD.

[8] Вж. раздел1, параграф 1.2.2. от SWD. Въпросът е дали терминът „стока“ в първата алинея също се отнася до i) стока, която не е същият артикул като въпросната дефектна стока, но принадлежи към същия брой или серия на производителя, поради което показва само незначителни разлики (напр. в маркировка или опаковка); или ii) всяка стока от същия вид.

[9] Въпреки неизчерпателния списък на правата върху обекти на интелектуална собственост в съображение 26.

[10] Проучване относно трансграничното прилагане на правата върху обекти на интелектуална собственост в ЕС. 2021 г., стр. 57, 58.

където i) вредата може да настъпи едновременно в няколко държави или когато ii) едно действие може да наруши правата върху обекти на интелектуална собственост, по-специално авторски права, в повече от една държава. Подобни проблеми могат да възникнат например в случаи на колективна защита или масови произшествия. Съществуват няколко предложения за това как да се реши проблемът с едновременното прилагане на различни видове приложимо право, по-специално в областта на нарушенията на авторско право. Както подробно е описано в раздел 1 от SWD, някои от тези предложения включват законодателни изменения на Регламент „Рим II“[11].

2.3 Други правила съгласно Регламент „Рим II“

В Регламента „Рим II“ са включени и правила относно приложимото право в случаи на „неоснователно обогатяване, водене на чужда работа без пълномощие и *culpa in contrahendo*“ (глава III). По-нататък в глава IV е предвидена възможността страните да се договорят да подчинят извъндоговорните задължения на избрано от тях право. Прилагането на тези разпоредби като цяло не създава проблеми, като докладваните са малко на брой[12].

2.4 Общи, други и заключителни разпоредби

Главите от Регламент „Рим II“ относно общите, другите и заключителните разпоредби като цяло функционират без съществени проблеми. Въпреки това връзката със съществуващите международни конвенции и други актове, по-специално Конвенцията на ХКМЧП от 1971 г. относно приложимото право при пътнотранспортни произшествия, води до някои практически трудности, свързани със съществуването на два режима на стълкновителни норми за искове, произтичащи от трансгранични пътнотранспортни произшествия, както е описано в раздел 1 от SWD.

3. Прилагане на Регламент „Рим II“ в избрани области

3.1 Неприкосновеност на личния живот, права, свързани с личността, включително клевета, и стратегическите съдебни производства, насочени срещу публично участие

Извъндоговорните задължения, произтичащи от нарушения на неприкосновеността на личния живот и правата, свързани с личността, включително клевета, са изключени от обхвата на Регламент „Рим II“, тъй като при законодателните преговори не беше постигнато споразумение относно подходящ критерий за привързване за тази област на непозволени увреждания. Непозволеното увреждане, свързано с неприкосновеността на личния живот, създава необходимост от балансиране на противоречиви основни права със свободата на изразяване и информация, от една страна, и неприкосновеността на личния живот и репутацията, от друга. Съществуват различия в начините, по които отделните държави членки постигат този баланс в своите правни и конституционни

[11] Например да се приложи най-тясната връзка с нарушението като относим критерий за привързване или да се допусне избор на приложимо право, в противоречие с настоящия член 8, параграф 3 от Регламент „Рим II“.

[12] За подробности вж. раздел 1 от SWD.

системи. Тези различия в законодателния подход[13] и решаващото значение, което свободата на изразяване има в демократичните общества, бяха някои от важните фактори за изключване на исковете, свързани с неприкосновеността на личния живот, от обхвата на Регламент „Рим II“ при липсата на консенсус относно подходящ критерий за привързване.

В резултат на това приложимото право в такива случаи продължава да се определя от националните стълкновителни норми на всяка държава членка, със значителни различия между тези норми. Съществуването на тази законодателни различия затруднява прогнозирането на приложимото право в случаи на трансгранични нарушения на неприкосновеността на личния живот и следователно на изхода от спора.

Изглежда, че критиката по отношение на изключването на тази важна група искове от обхвата на Регламент „Рим II“ като цяло се споделя. Например специалисти и заинтересовани страни, анкетирани в контекста на Проучването относно неприкосновеността на личния живот и Проучването от 2021 г. намират настоящата ситуация за незадоволителна като цяло. Освен това в своите отговори от 2023 г. повечето държави членки изразиха мнение, че стълкновителните норми в тази област следва да бъдат по-добре хармонизирани. Не бяха изразени твърди позиции, изключващи бъдещото включване на тези видове непозволено увреждане в обхвата на Регламент „Рим II“; въпреки това някои държави членки изразяват съмнения дали може да се намери приемлив единен критерий за привързване, който да балансира по подходящ начин противоречивите права и интереси.

Направени бяха няколко предложения за подходящ критерий за привързване след приемането на Регламент „Рим II“. Освен това бяха осъществени и други дейности по темата за неприкосновеността на личния живот и правата, свързани с личността. Те включват:

- **Проучване относно неприкосновеността на личния живот и последващи действия на Европейския парламент от 2008 г.**: С Проучването относно неприкосновеността на личния живот, подробно описано в раздел 2 от SWD, се очертават правилата на държавите членки, свързани с неприкосновеността на личния живот, и се идентифицират възможните решения на затрудненията, възникващи при липсата на правило в Регламент „Рим II“. В него бе показана огромна подкрепа в полза на хармонизиране на приложимото право към клеветата.

  След публикуването на Проучването от 2008 г. Европейският парламент прие резолюция през 2012 г., в която предложи Регламент „Рим II“ да бъде допълнен със стълкновителна норма относно неприкосновеността на личния живот и правата, свързани с личността, която да се основава на правото на държавата, в която е настъпила вредата *(lex loci damni)*, но с определени ограничения[14].

[13] По-специално законодателният подход на Обединеното кралство, който значително облагодетелства ищеца по дела за клевета, по това време се различаваше значително от този на повечето други държави членки. Вж. Проучване относно неприкосновеността на личния живот.

[14] По-конкретно, съгласно резолюцията следва да се прилага правото на държавата, в която е (са) настъпил(и) най-значимият(ите) елемент(и) на загубата или вредата. Въпреки това, ако ответникът не е могъл разумно да предвиди съществените последици от своите действия, настъпили в тази държава, би се прилагало правото на държавата, в която ответникът обичайно пребивава.

- **ОБЩ РЕГЛАМЕНТ ОТНОСНО ЗАЩИТАТА НА ДАННИТЕ**: С Регламент (ЕС) 2016/679 („ОРЗД“), приложим към защитата на личните данни на физическите лица в ЕС от 2018 г., в членове 79 и 82 се хармонизират някои аспекти на частното правоприлагане на законодателството за защита на данните[15]. Тези разпоредби съдържат материалноправни правила относно правото на ефективна съдебна защита срещу администраторите и обработващите лични данни и правото да се иска обезщетение от администраторите и обработващите данни за вреди, които лицата са претърпели в резултат на нарушения на ОРЗД.

  Ако в Регламент „Рим II“ бъде включено правило относно правото, приложимо към неприкосновеността на личния живот и правата, свързани с личността, взаимодействието с ОРЗД ще трябва да бъде внимателно разгледано. Въпреки че по отношение на аспекти на правото на обезщетение, които са еднакво уредени в ОРЗД, определянето на правото на една, а не на друга държава членка като приложимо право съгласно Регламент „Рим II“ не би имало практически последици, това не се отнася за аспекти на това право, които не са обхванати от ОРЗД[16].

- **Регламент „Брюксел Ia“ и свързаната с него съдебна практика**: Правилата за международна юрисдикция относно нарушенията на неприкосновеността на личния живот и правата, свързани с личността, и исковете за клевета са обхванати от Регламент „Брюксел Ia“. В поредица от преюдициални заключения за продължителен период от време Съдът на Европейския съюз имаше възможността да изясни тези правила, по-специално понятието за мястото на настъпване на вредата в случай на клевета, както в публикации на хартиен носител, така и в интернет[17]. Съответно съгласно Регламент „Брюксел Ia“ е възможно да се заведат дела за обезщетение за клевета в няколко юрисдикции по преценка на ищеца[18].

  На практика, като се има предвид както изборът на налични юрисдикции, така и липсата на единно правило за приложимо право в ЕС, ищците често избират да заведат дело в юрисдикцията с най-благоприятно приложимо право. В някои случаи[19] тази юрисдикция може да има доста странична връзка с разглеждания спор. Това може да създаде благоприятна почва за стратегии за съдебен тормоз, например в контекста на стратегическите съдебни производства, насочени срещу публично участие.

---

[15] Обхватът на ОРЗД е ограничен до обработването на лични данни и не обхваща други нарушения на правото на неприкосновеност на личния живот.

[16] Например, при липса на правила относно остойностяването на вредите в ОРЗД, правната система на всяка държава членка трябва да предвижда такива правила, при спазване на принципите на равностойност и ефективност. Разбира се, приложимото право на държава членка съгласно Регламент „Рим II“ може също да има практически последици по отношение на искове, отнасящи се до нелични данни и следователно неуредени от ОРЗД, напр. искове, основани на обработване на данни на починали лица или юридически лица.

[17] Вж. стр. 113, 114 от Проучването относно прилагането на Регламент „Брюксел Ia“ от 2023 г. за повече информация за съдебната практика.

[18] В допълнение към общата юрисдикция по местоживеенето на ответника, „мястото на настъпване на вредата“ включва мястото, където пострадалото лице има своя „център на интереси“ като юрисдикция, в която може да се претендира цялата вреда, макар и само в контекста на клевета онлайн, както и всяка държава членка, където клеветническото съдържание е достъпно, но само по отношение на вредите, настъпили в тази държава членка.

[19] Напр. делото *Gtflix TV*. Вж. раздел 4 от SWD.

- **SLAPPs** („Стратегически съдебни производства, насочени срещу публично участие“) са съдебни производства — обикновено искове за клевета или за нарушаване на неприкосновеността на личния живот — които не са заведени, за да се признае или упражни право, а имат за основна цел предотвратяването, ограничаването или санкционирането на публично участие. Индикациите за такава цел включват например прекомерния характер на претенциите на ищеца, започването на множество производства или недобросъвестното използване на процедурни тактики. Когато стратегическите съдебни производства, насочени срещу публично участие, имат трансгранично измерение, ищците могат да започнат производство в юрисдикция, която смятат за благоприятна или където разходите на ответника са особено високи, или дори в няколко юрисдикции.

  Поради разрастването на това явление в ЕС и риска, който то поражда за свободата на изразяване и свободните медии чрез задушаване на обществения дебат, през 2024 г. ЕС прие Директивата срещу стратегическите съдебни производства, насочени срещу публично участие, за да осигури подходящи процесуални гаранции срещу подобни злоупотреби. В хода на преговорите Европейският парламент предложи да бъде включена специална стълкновителна норма, но в крайна сметка съзаконодателите се съгласиха, че при всяко бъдещо преразглеждане на Регламент „Рим II“ следва да се оценяват специфичните за стратегическите съдебни производства, насочени срещу публично участие, аспекти на правилата относно приложимото право.

  Скорошното явление, свързано със стратегическите съдебни производства, насочени срещу публично участие, специално подчертава, че проблемите, породени от нарастването на броя на наличните юрисдикции и от липсата на стълкновителни норми за дела за клевета и нарушаване на неприкосновеността на личния живот, могат да бъдат използвани за злоупотреби, насочени към възпрепятстване на публично участие. Тези проблеми обаче са общи за всички дела за клевета и нарушаване на неприкосновеността на личния живот. Следователно, ако към Регламент „Рим II“ се добави стълкновителна норма, тя евентуално следва да се прилага по принцип за дела за нарушения на неприкосновеността на личния живот и правата, свързани с личността, независимо дали такива дела представляват злоупотреба. Държавите членки, консултирани по този въпрос, също изразяват съгласие, че всяко възможно правило в Регламент „Рим II“ следва да бъде общо[20].

В заключение, изглежда, че е налице критична маса от аргументи за обмисляне на изменение на обхвата на Регламент „Рим II“, което включва *извъндоговорни задължения, произтичащи от нарушения на неприкосновеността на личния живот и правата,*

[20] Вж. раздел 3 от SWD относно Въпросника от 2023 г. Няколко държави членки посочват, че нямат информация пострадалите от стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, да се сблъскват със значителни трудности в трансграничен контекст или заявяват, че единният подход на ЕС към стълкновителните норми може да не доведе до облекчаване на тези трудности. За разлика от тях, една държава членка изрично заявява, че с еднакво приложимо право упражняването на правото на защита ще бъде опростено.

свързани с личността, включително клевета. В контекста на това съображение взаимодействието с Регламент „Брюксел Ia“ и съответните варианти за подходяща стълкновителна норма трябва да бъдат всестранно оценени.

3.2 Изкуствен интелект (ИИ)

Бъдещото прилагане на Регламент „Рим II“ към дела, касаещи извъндоговорни задължения, свързани с използването на ИИ, ще бъде повлияно от развитието на материалните правни системи в отговор на спорове, свързани с ИИ. Тъй като все повече дела, засягащи ИИ, ще бъдат разглеждани от съдилищата, и поради развитието на технологиите, правните системи ще трябва да се адаптират и да се разработят рамки за справяне с предизвикателствата, породени от ИИ. Това може да включва определяне на правила за отговорността, установяване на стандарти за грижа и определяне на правна отговорност в контекст, свързан с ИИ. Продължаващото развитие на технологиите и правната среда по отношение на материалноправните правила, уреждащи използването на ИИ, ще оформят въпроси, свързани с бъдещото прилагане на Регламент „Рим II“ към дела, свързани с ИИ[21].

Въпреки това, поради все още възникващото идентифициране на подходи за справяне със сложността, свързана с разширяващата се употреба на ИИ, е трудно да се прецени дали и до каква степен може да са необходими специални правила в Регламент „Рим II“. Повечето държави членки, предоставили становища, изразиха съгласие, че има малък практически опит, свързан с проблеми с избора на право по дела, включващи използването на ИИ, и когато се споменават потенциални проблеми, те не са конкретизирани. Изтъква се, че търсенето на решения на проблеми е преждевременно, без да се изчака да се види какви могат да бъдат те, и е формулиран въпросът дали изобщо трябва да се обмислят специални правила за отговорността на ИИ, тъй като Регламент „Рим II“ е преднамерено неутрален по отношение на технологиите.

Този като цяло предпазлив подход е приложен и при Проучването от 2021 г., в което са посочени липсата на практически примери в тази област и фактът, че правните системи все още не са определили своя подход към налагането на материална отговорност, по-специално към въпроса дали производителят или потребителят на система с ИИ трябва да носи основна отговорност.

На този фон може да се заключи, освен ако допълнителен анализ не посочи друго, че все още не е назрял моментът да се предвидят потенциални изменения на Регламент „Рим II“, насочени към въвеждане на специални правила за ИИ.

[21] Вж. Предложение на Комисията за Директива за адаптиране на правилата за извъндоговорна гражданска отговорност към изкуствения интелект (Директива относно отговорността във връзка с ИИ), COM/2022/496 final. Предложението не съдържа стълкновителни норми, и въпреки че хармонизирането намалява разликите в резултата, които биха могли да произтекат от прилагането на националното право на една или друга държава членка, то разглежда само много специфични елементи, свързани с разкриването на доказателства и тежестта на доказване, и дори в ограничения си обхват то представлява минимална хармонизация, така че разликите ще продължат да съществуват.

3.3 Непозволено увреждане на финансови пазари и отговорност за проспекти

Прилагането на Регламент „Рим II“ към непозволено увреждане на финансовите пазари и отговорността за проспекти се обсъжда често, особено в академичните среди. По-конкретно противоречиви становища се изразяват относно начина на прилагане на член 4 към дела за извъндоговорни задължения, произтичащи от непозволено увреждане на финансовия пазар. Някои автори твърдят, че общото правило в член 4 от Регламент „Рим II“ не е подходящо за прилагане по **дела за непозволено увреждане на финансовите пазари, включително дела за отговорност за проспект,** тъй като понесената вреда е само чисто икономическа, поради което нейното локализиране по правилото за *lex loci damni*(правото на държавата, в която е настъпила вредата), е сложно. Освен това, в зависимост от тълкуването на член 4, параграф 1, в ситуации, в които засегнатите инвеститори или техните сметки се намират в различни държави, емитентите на ценни книжа (или други отговорни лица) могат да бъдат обект на искове съгласно различни правни режими за едно действие, като например неточни изявления в проспект.

Въпросът как да се локализират чисто финансовите загуби по силата на Регламент „Рим II“ не се ограничава до случаите на непозволено увреждане на финансови пазари[22], но се повдига най-вече в този контекст. Няколко преюдициални запитвания относно локализирането на финансови загуби са подадени до Съда на Европейския съюз в контекста на определяне на юрисдикцията съгласно Регламент „Брюксел Ia“, но все още не е налице недвусмислено ясна съдебна практика по този въпрос[23]. Прехвърлянето на тези заключения в контекста на Регламент „Рим II“ може да доведе до нежелани резултати, включително фрагментиране на правото, приложимо към еднократно непозволено увреждане на финансов пазар[24]. Фрагментирането на приложимото право също затруднява колективните искове на инвеститорите и води до евентуално неоправдани различия в стандартите за защита между инвеститорите. Освен това може да е трудно правото да се предвиди предварително, тъй като операциите с финансови инструменти обикновено се извършват на вторични пазари или по обичайното местопребиваване на инвеститора, или на мястото на установяване на банката, в която е открита сметката, което най-често е неизвестно за емитента (или за посредника).

Предложени са различни варианти за подходящо решение. Например някои учени предлагат да бъде направено (ново) тълкуване на член 4 чрез съдебната практика въз основа на непроменен текст, за да се преодолее несигурността относно мястото на настъпване на вредата. По-специално често се твърди, че това място следва да съвпада със съответния засегнат финансов пазар. Други предложения включват напр. използване

[22] Вж. напр. висящо дело *Wunner*, по което от Съда на Европейския съюз се иска да определи „мястото на настъпване на вредата“ в случай на непозволено увреждане, свързано със загуби от игри.

[23] Съдът на Европейския съюз прие напр. в решението по делото *Kolassa*, че вредата, произтичаща от невярна информация в проспект, е настъпила по местожителството на инвеститора, стига това място да съвпада с мястото на установяване на банката, която управлява сметката на инвеститора. За разлика от това, в последното си решение, *VEB / BP*, Съдът на Европейския съюз възприе по-ограниченото становище, че мястото на настъпване на вредата, не е държавата членка по място на установяване на банката или инвестиционното дружество, към която или което е тази сметка, когато посоченото дружество не носи законоустановени задължения за оповестяване в тази държава членка.

[24] Такъв би бил случаят, особено ако се следва линията на съдебната практика, когато финансовите вреди са настъпили в държавата, в която се държи сметката на инвеститора.

на клаузата за дерогация в член 4, параграф 3, което води до единно приложимо право към целия спор, като например правото на държавата, в която ценните книжа са регистрирани или допуснати за търговия.

Като алтернатива, за да се адресират изцяло тези опасения, бе направено предложение за изменение на Регламент „Рим II“, в което да се предвиди специална стълкновителна норма относно извъндоговорни задължения, произтичащи от непозволено увреждане на финансов пазар, включително отговорност за проспект[25]. Това правило може да подчини тези задължения **на правото на държавата, в която се намира съответният пазар (където засегнатият финансов инструмент е допуснат до търговия)**. Поставя се под въпрос обаче дали подобно правило ще работи във всички случаи, включително за нерегистрирани за търговия на фондов пазар финансови инструменти (извънборсови продажби). Въвеждането на стълкновителна норма, съсредоточена около съответния регулиран пазар, изглежда предпочитано от повечето учени, но съществуват и други предложения[26].

Държавите членки съобщават, подобно на Проучването от 2021 г.[27], че делата, включващи трансгранично непозволено увреждане на финансови пазари и отговорност за проспекти, не се срещат често, поради което проблемите, свързани с прилагането на Регламент „Рим II“, са ограничени. От друга страна, три държави членки съобщават за практически трудности при прилагането на Регламент „Рим II“ в тази област на непозволеното увреждане и предлагат да се да се обмисли специална стълкновителна норма в тази област. Препоръчва се правото на държавата, на чийто пазар са регистрирани ценните книжа, или това на държавата, в която е седалището на емитента.

Въпреки че въпросът е повдиган най-вече от академичните среди, преюдициалните заключения на Съда на Европейския съюз в контекста на установяване на юрисдикция в случай на непозволено увреждане на финансови пазари и отговорност за проспекти показват, че локализирането на финансовите загуби се превръща в актуален въпрос и сред практикуващите специалисти. Следователно, необходимо е по-подробно да се проучи какъв да бъде подходът към делата, при които вредите са чисто икономически, като се включи специална стълкновителна норма в Регламент „Рим II“, която да се прилага при непозволено увреждане на финансови пазари и отговорност за проспекти, или като този въпрос се остави да бъде тълкуван от съдилищата.

3.4 Колективна защита и дела, включващи множество страни

Сценарии с множество държави, включващи дела за отговорност за вреди от стоки, действия на нелоялна конкуренция и действия, ограничаващи свободната конкуренция, отговорност за проспекти, пътнотранспортни произшествия с множество превозни средства или случаи на масови вреди на потребители са някои от примерите, при които група пострадали могат да понесат вреди от едно и също действие. В тези ситуации,

[25] Вж. напр. Резолюцията на Германския съвет по международно частно право от 31. 03. 2012 г., *IPRax* 2012/5, стр. 471, с която се предлага въвеждането на специална стълкновителна норма за финансово непозволено увреждане въз основа на правото на държавата, в която се търгува засегнатият финансов инструмент. Освен това има клауза за дерогация и клауза за инструменти, търгувани на повече от едно място за търговия, в допълнение към предложената промяна в съображенията. Вж. също и Проучването от 2021 г., стр. 34.
[26] За примери вж. Проучването от 2021 г., стр. 33, 239.
[27] Стр. 396.

когато с колективен иск се търси обезщетение за всички членове на групата пострадали, вредите трябва да бъдат установени независимо и отделно за всеки иск и всеки пострадал. Следователно, в случаите на колективна защита, може да е необходимо сезираният съд да приложи няколко материални закона към исковете на различни ищци от групата. Такъв може да е случаят по-специално в контекста на представителни искове за защита на колективните интереси на потребителите, заведени съгласно сравнително наскоро приетата Директива (ЕС) 2020/1828[28], когато представляваните потребители са с местожителство в повече от една държава. Прилагането на няколко материални закона води до усложняване на оценката на делото, увеличаване на разходите и продължителността на съдебния спор и може да има „охлаждащо“ въздействие върху стратегиите за съдебни спорове на движението на потребителите. От друга страна, алтернативата, т.е. подчиняването на исковете на различно приложимо право в зависимост от това дали исковете се предявяват индивидуално или съвместно в контекста на колективна защита, може да повлияе на предвидимостта на правилата за приложимото право, и следователно на правната сигурност.

По въпроса дали в Регламент „Рим II“ се предвиждат подходящи правила за колективна защита, която може да включва голям брой потенциално приложими закони, мненията на държавите членки, изразени във Въпросника от 2023 г., са различни. Въпреки че мнозинството не коментират или намират настоящата ситуация за задоволителна[29], някои споменават за потенциални проблеми или изразяват мнението, че решението е в разделянето на действието на партиди съгласно съответното приложимо право.

Въпреки че на този етап не може да се заключи дали е възможно да има решение, различно от текущото състояние, което едновременно да улесни колективната защита и да гарантира правна сигурност по отношение на приложимото право, независимо от избраната процедура за претендиране на обезщетение за вреди, следва да се обърне допълнително внимание на тази оценка в контекста на евентуален преглед на Регламент „Рим II“.

4. Заключение

Като се направи преглед на практическия опит през петнадесетте години от влизане в сила на Регламент „Рим II“, въз основа на мненията, събрани от държавите членки и заинтересованите страни, както и на оценката на този опит в различни проучвания, може да се заключи, че Регламентът като цяло е ефективен и е подходящ за целта. Правната сигурност по отношение на тълкуването на Регламента бе допълнително укрепена от постановяването на решения на Съда на Европейския съюз[30] и националната съдебна практика.

Констатациите в този доклад обаче очертават няколко въпроса, които заслужават допълнителен задълбочен анализ с оглед на това да се прецени дали са необходими целенасочени законодателни промени на Регламент „Рим II“ и какви възможности за ефективното им осъществяване може да съществуват. Тези въпроси включват най-вече следното:

[28] Директива (ЕС) 2020/1828 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2020 г. относно представителни искове за защита на колективните интереси на потребителите, ОВ L 409, 4.12.2020 г., стр. 1—27.
[29] Една държава членка сочи, че прибягването до член 4, параграф 3 обикновено предоставя решение.
[30] За съдебната практика вж. раздел 4 от SWD.

- преоценка на изключването от обхвата на Регламент „Рим II“ на неприкосновеността на личния живот и правата, свързани с личността, включително клевета;
- прилагането на Регламент „Рим II“ в случаите, когато вредата настъпва едновременно в много юрисдикции, което води до възможно прилагане на множество национални закони към извъндоговорното задължение (напр. случаи на колективна защита и непозволено увреждане, извършено онлайн, включително онлайн нарушения на права върху обекти на интелектуална собственост, най-вече на авторско право);
- непозволено увреждане, причиняващо чисто икономически загуби, включително непозволено увреждане на финансови пазари и отговорност за проспекти.

На тази основа, с оглед на преценката дали е необходима законодателна промяна, Комисията ще извърши допълнителен анализ, за да разгледа и евентуално да подготви предложение за изменение или преработване на Регламента в съответствие с правилата за по-добро законотворчество. В този контекст може да се извърши допълнителен анализ, за да се оценят предимствата на други възможни изменения или, в области, в които съществуващите правила са напълно подходящи, възможни пояснения на текстове за улесняване на тяхното прилагане.